Резюме

Биркович Т.І., Кабанець О.С. Ефективне законодавство як умова демократичного розвитку суспільства.

Стаття присвячена аналізу ефективності законодавства в сучасному світі як обов'язковій умові демократичного розвитку суспільства. При написанні статті проаналізовано завдання, які безпосередньо зв'язані з формуванням правової держави, громадянського суспільства та правової системи. Проаналізовано ефективність норм права як складової формування громадянського суспільства і правової держави. Також досліджено принципи, що відображають демократичні засади, які свідчать про те, що демократичність правотворчої діяльності породжуватиме, відповідно, демократичне законодавство.

Ключові слова: демократія, законодавство, ефективне законодавство, закон, демократичні засади, демократичність, демократичний зміст.

Резюме

Биркович Т.И., Кабанец А.С. Эффективное законодательство как условие демократического развития общества.

Статья посвящена анализу эффективности законодательства в современном мире как обязательному условию демократического развития общества. При написании статьи проанализированы задачи, которые непосредственно связаны с формированием правового государства, гражданского общества и правовой системы. Проанализирована эффективность норм права как составная формирования гражданского общества и правового государства. Также исследованы принципы, которые отражают демократические принципы и свидетельствуют о том, что демократичность правотворческой деятельности порождает, соответственно, демократическое законодательство.

Ключевые слова: демократия, законодательство, эффективное законодательство, закон, демократические принципы, демократичность, демократическое содержание.

Summary

Tetyana Byrkovych, Oleksandr Kabanets. Effective legislation as a prerequisite for the democratic development of society.

The development and improvement of legislation and, in fact, the formation of a new legal system should be considered as one of the most important tasks related to the formation of the rule of law and civil society. Recently, many legislative acts, creating the basis for the further development of our state as a democratic one with the rule of law, have been adopted. The Constitution of Ukraine has enshrined the most important principles of the constitutional order of Ukraine. Some steps have been taken towards the rule of law and separation of powers, ensuring natural human rights.

The purpose of this article is to analyze the need, relevance or requirement to study the principles of legislative activity, which would reflect the legal and democratic values of today.

The article covers the analysis of the legislation effectiveness in the modern world as a prerequisite for the democratic development of society. In writing the article, the tasks directly related to the formation of the rule of law, civil society and legal system have been analyzed. The effectiveness of legal norms as a component of the formation of civil society and the rule of law has been analyzed. The principles that reflect democratic foundations, indicating that democratic law-making will accordingly generate democratic legislation, have also been studied.

The democratic content of legislation affects the level of its effectiveness and is aimed at protecting fundamental human rights and freedoms; ensuring the development of civil society; taking into account the objective laws of the development of society and the state, where a human being is recognized as the highest social value.

The above indicates the urgent need to develop the principles of legislative activities that would reflect the legal and democratic values. Among them, the main ones are the following: the determining role of human and civil rights and freedoms and their ensuring by the state; democracy and social orientation of legislative activities; taking into account public opinion; the principle of the rule of law; timeliness, systematicity, predictability and scientific validity of legislative decisions, etc.

Key words: democracy, legislation, effective legislation, law, democratic principles, democracy, democratic content.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2020.05

УДК 342.2 + 341.231.14

Д.О. БОБРОВНИК

Денис Олександрович Бобровник, кандидат економічних наук, здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України*

ORCID: 0000-0002-1142-6926

ГЛОБАЛІСТСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ, РОЗУМІННЯ ТА МОЖЛИВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Безпосередній та опосередкований, перманентний у часі, багатофакторний та багатоаспектний вплив всіх форм глобалізації – економічної, політичної, правової на всі рівні публічної влади в національній державі, зумовив такий вплив і на фізичних осіб, які знаходяться на її території, насамперед на рівні локального

© Д.О. Бобровник, 2020

* *Denis Bobrovnik, Postgraduate student of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*

соціуму – в рамках відповідних територіальних спільнот – територіальних громад (далі – ТГ), що функціонують на рівні місцевого самоврядування (далі – МСВ), в умовах повсякденності.

Отже, МСВ та ТГ, по-перше, виступають безпосереднім суб'єктом-об'єктом глобалізації, бо саме на них розповсюджується вплив її чинників та видових блоків (економічна, політична, правова тощо), а також, по-друге, вони виступають кінцевим споживачем її благ – бенефіціарами, і безпосереднім або опосередкованим об'єктом її негативних явищ (світова, регіональна і внутрішньодержавна економічна криза внаслідок пандемії COVID-19 та пов'язані з нею зростання безробіття, закриття підприємств, затримання у виплаті заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат, секвестри соціальних статей державного і місцевих бюджетів тощо); крім того, по-третє, у застосуванні безпосередньо до локального життя саме вони виступають і відповідним користувачем, продуцентом, а також репродуцентом її досягнень, активно використовуючи їх для організації свого життєвого циклу або опираючись впливу глобальних чинників на своє повсякденне життя.

Звідси, визначення, розуміння глобалістського потенціалу ТГ, а також окреслення відповідних напрямів його реалізації на рівні державно організованого соціуму, є важливою теоретико-доктринальною і праксеологічною проблемою, причому не тільки конституційного і муніципального права, а й інших галузей національного права України, враховуючи багатоаспектний, поліпредметний і полісуб'єктний, а також багаторівневий контекст такого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Як зазначалось, феноменологія глобалізації є досить складною, багатофакторною і поліпредметною, звідси це обґрунтовує той факт, що вона виступає предметом багаторічних і багатоаспектних концептуально-методологічних та практичних дискусій у науковому світі. Причому такий стан справ детермінується низкою причин, серед яких:

- а) наявність полісемічності (багатовизначеності) і полісемантичності (багатозмістовності) терміна «глобальний»;
- б) різний і суперечливий етимологічний рівень навантаження термінопоняття «глобалізація»;
- в) наявність різних доктринально-дефінітивних поглядів на глобалізацію, що спираються на наведені вище причини та, зазвичай, витікають з такого стану справ, що мають суб'єктивний характер і стохастичну характерологію в науці;
- г) виникненням не передбачених наслідків різних форм глобалізації, що з'являються в результаті практичної діяльності її суб'єктів – транснаціональних корпорацій, держав, міжнародної спільноти, народів і фізичних осіб, наприклад, у сфері екологічної безпеки, превенції техногенних катастроф тощо.

Разом із тим необхідно зазначити, що вирішенню вказаної проблеми, особливо в контексті її нормативно-правового регулювання, супроводження і забезпечення, а також державного управління, присвятили свої роботи такі вітчизняні вчені, як В. Авер'янов, Ю. Бажал, В. Бакуменко, М. Вавринчук, Р. Войтович, Н. Гнидюк, Я. Гонцяж, І. Грицяк, О. Дьомін, С. Дубенко, Н. Нижник, Ю. Кальниш, В. Князев, В. Копейчиков, С. Коник, О. Кілієвич, В. Лемак, Е. Марчук, В. Мельниченко, І. Надольний, О. Оболенський, В. Олуйко, Н. Плахотнюк, І. Радзівський, Я. Радиш, І. Розпутенко, В. Ребало, В. Саламатов, Г. Ситник, Ю. Сурмін, С. Сьомін, В. Токовенко, В. Тимцуник, В. Яцуба, Ю. Єхануров, В. Цветков та ін. Спектр проблемних питань у контексті адміністративного реформування, досліджуваних вітчизняними вченими, досить широкий. Це, зокрема, розробка вихідних засад, зв'язаних із здійсненням адміністративної реформи (В. Бакуменко, В. Князев, Л. Гогіна, І. Козюра); порівняльний аналіз адміністративних реформ зарубіжних країн та проблеми децентралізації (І. Василенко, І. Грицяк, А. Лелеченко, В. Лемак, Н. Нижник, Л. Сморгун, Є. Уткін); історичні та філософські засади розуміння, адаптації й прогнозування процесів глобалізації у контексті їх впливу на адміністративну реформу та систему державного управління загалом (О. Білорус, Є. Буравльов, В. Воротін, Р. Войтович, В. Гельбрас, Є. Маруняк, І. Надольний, І. Радзівський, Н. Симонія, Г. Ситник); проблеми кадрового забезпечення (В. Олуйко, С. Серьогін). У цьому ж контексті останнім часом досить часто досліджуються проблеми взаємозв'язку глобалізації, стійкого розвитку як окремих країн, так і світової спільноти загалом, а також забезпечення національної безпеки (Н. Жирнов, Г. Ситник, С. Сьомін та ін.). Серед зарубіжних науковців вказану проблематику досліджували: Г. Атаманчук, А. Волков, А. Вільсон, В. Іноземцев, Т. К'юзо, В. Лобанов, В. Лескін, С. Лугвін, А. Мотиль, Л. Сморгун, Ю. Тихомиров, А. Швецов, А. Коньков та ін. Особливий інтерес становлять праці зарубіжних вчених Р. Джейн, В. Іванова, Дж. Олсена, Дж. Сороса, Дж. Стігліца, А. Уткіна щодо інноваційних соціальних технологій державного управління, сутності, тенденцій, наслідків глобалізації та її впливу на систему державного управління і в більш широкому аспекті – управління публічного, національні політичні інститути, а також на державний суверенітет.

Важливим сегментом досліджуваної проблематики виступають праці вчених, які досліджують питання в системі координат «локальне /глобальне», що досить детально висвітлює роль і значення МСВ та ТГ у зазначених процесах, включаючи і її управлінський аспект. Отже, проблемні питання реформування системи державного та глобального, державного і локального управління досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. У цілому ж як в Україні, так і за кордоном у дослідженнях проблеми вдосконалення системи державного і глобального управління шляхом здійснення конституційної, а також адміністративної та муніципальної реформ, що є складовими частинами реформи конституційної, – головна увага приділяється інституційним та організаційно-правовим засадам цього процесу. Своєю чергою, проблеми взаємодії «людини глобальної» і глобального суспільства, включаючи і проблематику глобалістського потенціалу МСВ і ТГ, розглядаються в роботах М. Баймуратова, О. Батанова, Є. Васильєва, О. Кравця, В. Могілевського,

В. Воронкової, Н. Ващекина, О. Грецової, І. Лукашука, М. Кастельса, Т. Макогон, А. Тоффлера, Р. Войтович, Ю. Павленко, Е. Кочетова та низки інших авторів.

Але незважаючи на усвідомлення науковцями необхідності вирішення проблеми вдосконалення державного управління в контексті появи та зростання глобалістського потенціалу МСВ та ТГ шляхом реформування локального, регіонального, державного, глобального рівнів управління, до цього часу існує певна неоднозначність розуміння як самої феноменології глобалістського потенціалу МСВ та ТГ, а також розуміння його сутності та визначення можливих напрямів його реалізації ТГ.

Тому **метою цієї статті** є дослідження актуальних питань визначення, розуміння та напрямів можливої реалізації глобалістського потенціалу територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за необхідне насамперед на дефінітивному рівні визначити складну системно-комплексну феноменологію глобалістського потенціалу територіальної громади, що одночасно має відношення до внутрішньодержавного – муніципального права і систем загального міжнародного права і міжнародних відносин, і яка до сьогодні ще не знайшла свого належного відображення в науці муніципального і міжнародного права, хоча деякі вітчизняні і зарубіжні вчені – муніципалісти та фахівці-міжнародники торкалися цієї проблематики зі спробами акцентувати увагу на цьому феномені (явищі), що носить переважно оціночний характер. До першої групи належать представники національної школи муніципального права під керівництвом професора М. Баймуратова – його праці, а також наукові розробки його учнів, зокрема докторів юридичних наук, професорів Б. Бабіна, О. Батанова, Ю. Волошина, Б. Кофмана, Є. Львової, Х. Приходько, І. Сліденка, кандидатів юридичних наук – М. Аббаса, Є. О. Васильєва, Є. Васильової, І. Балабанової, О. Кравця, В. Могілевського, аспірантів М. Баймуратова, Д. Мартиновського та ін. заклали доктринальну базу під розумінням ролі і впливу ТГ та інституту МСВ у процесах становлення й розвитку демократичної правової державності, а також набуття ними міжнародної правосуб'єктності через визначення міжнародних правових стандартів функціонування МСВ та ТГ, набуття вказаними суб'єктами відповідного обсягу міжнародної правосуб'єктності. Серед наукових праць фахівців-міжнародників у дослідженні міжнародної правосуб'єктності МСВ, його суб'єктів, насамперед – ТГ, та органів МСВ, що проводились у контексті вивчення загальних теоретичних питань міжнародної правосуб'єктності, треба назвати праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: М. Буроменський, Г. Вельямінов, К. Бекашев, П. Бірюков, М. Баймуратов, Г. Ігнатенко, Л. Моджорян, О. Тарасов, Г. Тункін, Д. Анцілотті, А. Фердросс, М. Шоу (до речі, останній акцентує увагу і визначає роль муніципального права в становленні й розвитку міжнародного права, спираючись на дихотомію «локальне/глобальне», а також виокремлює та визначає міжнародне муніципальне право¹) та ін.

Отже, виходячи з наведеного, треба проаналізувати терміносистему «глобалістський потенціал ТГ» на її семантично-етимологічну змістовність. Опорним терміном у ній виступає термін «потенціал», що згідно з Академічним тлумачним словником української мови² означає сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері.

Якісною характерологією досліджуваної терміносистеми виступає прикметник «глобалістський», що вказує на пошук потенціалу в сфері глобалізації. Визначаючи глобалізацію як процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації³, ми можемо зазначити, що досліджувана терміносистема скерована на визначення і розуміння потенціалу, який може бути запозичений у глобалізації, її складових (видових) чинників та сфер впливу, що розповсюджуються на основоположні завдання і функції національної державності, повсякденне життя і буття народів національних держав та діяльність міжнародної спільноти держав через їх модифікацію, трансформацію й модернізацію.

Поняття ТГ в досліджуваній терміносистемі, на перший погляд, носить алогічний характер, враховуючи різнорівневість понять та їх гадану логічну несумісність, але визначаючи ТГ як аналог локальної територіальної спільноти людей, що «об'єднані міжособистісними територіальними зв'язками системного характеру»⁴, ми доходимо розуміння ТГ як «місцевого співтовариства», яке, на думку М. Баймуратова, виявляється багатостороннім та багаторівневим феноменом, що:

а) базується та об'єднується територією постійного або переважного проживання фізичних осіб (територіальна ознака. – Авт.);

б) є відкритою соціальною системою, в якій виникають, продукуються та реалізуються екзистенційні тактичні і стратегічні інтереси членів такого локального соціуму (соціальна ознака. – Авт.);

в) здатний як суб'єкт державного, регіонального, локального, міжколективного, міжособистісного управління до самодіяльності, самокорекції, самоврядування, самозбереження і розвитку (самоврядна ознака. – Авт.);

г) має за мету поліпшення якості життя людини (гуманістична ознака. – Авт.);

г) виступає як первинна ланка соціальної системи⁵ (первинно-стрижнева ознака. – Авт.).

Слід додати, враховуючи устремління і реальне тяжіння ТГ до інтерсуб'єктивності, її можливості до об'єднання, – з метою задоволення своїх інтересів та інтересів своїх членів-жителів до вступу у співробітництво з іншими суб'єктами соціального і державного життя, що функціонують на більш високих рівнях і шаблях соціуму – регіонального, державного, макрорегіонального, міжнародного, універсально-глобального (інтеграційна ознака. – Авт.). Тобто, виходячи саме з таких наведених системно-комплексних характеристик, приходить розуміння того, що така ТГ реально виступає об'єктом впливу з боку глобалізації та її складових і впливу суттєвого, але, по-перше, не стільки пасивного, деякою мірою сегрегаційно-профільного, скільки, по-друге, зворотно-активного, і теж сегрегаційно-профільного впливу.

Отже, виходячи з урахування наведеного вище, визначаючи саме глобалістський потенціал територіальної громади, треба зазначити, що в його основі лежать знання, вміння та навички її членів-жителів, а також сформованих нею органів місцевого самоврядування (представницьких і виконавчих), включаючи всі інші органи та суб'єкти системи місцевого самоврядування – щодо захисту екзистенційних настанов існування, функціонування та розвитку ТГ в умовах глобальних впливів та змін, враховуючи її власні індивідуальні, а також групові та колективні коопераційні можливості як на рівні власної держави, так і за кордоном, з метою захисту свого локального простору життєдіяльності, історико-географічної ідентичності, настанов індивідуального та колективного менталітету, відповідних сталих форм соціального життя і соціальної практики, що засновані на відповідних морально-етичних цінностях ТГ.

Використовуючи системно-інтегративний метод до розуміння феноменальних явищ, можна зазначити, що в наведеному нами авторському розумінні «глобалістського потенціалу територіальної громади» лежать наступні критерії:

а) *технологічно-проспективний* – знання, вміння та навички членів-жителів ТГ, що скеровані на вирішення відповідної технологічної задачі профільного характеру – постійної і системної взаємодії з глобальними чинниками та їх впливом;

б) *суб'єктний* – до профільного потенціалу ТГ, крім неї самої, в обов'язковому порядку повинні бути включені органи місцевого самоврядування (представницькі і виконавчі), що сформовані нею та діють від її імені та в її інтересах, а також всі інші органи та суб'єкти системи МСВ, що у своїй сукупності становлять систему МСВ, на яку здійснюються перманентні глобальні впливи;

в) *телеологічний* – основною телеологічною домінантою у застосуванні і використанні глобального досвіду та впливів чинників глобалізації виступає об'єктивний захист екзистенційних настанов існування, функціонування та розвитку ТГ в умовах перманентних глобальних впливів та змін;

г) *функціональний* – він демонструє саме те, що може запропонувати ТГ та система МСВ глобалізації, впливу її чинників та змінам, що вони несуть, а саме: багатопланове, багатofакторне, багаторівневе, поліп-предметне, полісуб'єктне *співробітництво*, – з урахуванням власних індивідуальних, а також групових та колективних коопераційних можливостей самої ТГ та її членів-жителів, причому як на рівні власної держави, так і за кордоном;

г) *предметно-об'єктний* – сутність наведеного співробітництва, що пропонується ТГ та системою МСВ на системно-комплексному рівні, виступає захист локального простору життєдіяльності ТГ, її історико-географічної ідентичності, настанов її індивідуального та колективного менталітету, відповідних сталих форм її соціального життя і соціальної практики, що засновані на відповідних морально-етичних цінностях ТГ.

Отже, можна зазначити, що змістовне наповнення «глобалістського потенціалу ТГ» містить у собі:

а) відповідну парадигму дій ТГ та інших суб'єктів системи МСВ, що функціонують з ними в рамках єдиного соціального і нормативно-правового простору (діяльнісно-просторова ознака. – Авт.);

б) така парадигма характеризується синергетичною взаємодією названих суб'єктів у реалізації загальних задач (функціонально-синергетична ознака. – Авт.);

в) метою такої парадигми дій є взаємодія з чинниками глобалізації та її впливом, що проявляється на локальному рівні соціуму (телеологічна ознака. – Авт.);

г) така парадигма може бути охарактеризованою, спочатку як комплексна, а потім – і як системна сукупність діяльнісно-поведінкових настанов суб'єктів, що наведені, причому як щодо запозичення на рівень ТГ позитивних впливів глобальних чинників, так і щодо спротиву їх негативної дії (впливу) на ТГ (поведінково-комплексна ознака. – Авт.);

г) здійснюючи таку парадигму дій, ТГ та інші суб'єкти системи МСВ використовують відповідні поведінкові настанови організаційної, організаційно-правової, колабораційної, інтеграційної властивості – в ординарних умовах взаємодії з чинниками глобалізації та їх впливами; у випадках екстраординарних умов взаємодії – використовується весь потенціал поведінкових настанов наведених суб'єктів, включаючи настанови антикорупційної, антикризового, санаційного, антиконфліктогенного, безпекового, медіативного, а також за допомогою держави – санкційного характеру та ін.

Виходячи з наведеного, можна визначити види факторів впливів глобалізації на саму ТГ та систему МСВ, а також напрями діяльності зазначених суб'єктів щодо їх реалізації в повсякденному житті територіальної спільноти людей в умовах профільних впливів, що мають інтеграційну та уніфікаційну складову.

Отже, у заявленому переліку видів глобалізаційних впливів можна визначити наступні:

– *онтологічний фактор* – він містить глибоке та однозначне визнання того, що такі глобалізаційні впливи на ТГ існують і є важливими для її стабільного існування та функціонування, бо без їх врахування й модифікації поведінки згідно з їх настановами цього не відбудеться. Отже, виникає усвідомлення їх об'єктивного існування, об'єктивна потреба врахування таких впливів та скерування діяльності ТГ відповідно до його складових. Звідси включається механізм сепараційного відбору складових такого впливу (насамперед економічних, соціальних, культурологічних тощо), що зорієнтовані на користь ТГ та її жителів-членів;

– *ідеологічний фактор* – містить у собі розуміння існування організованої у систему сукупності ідей про феноменологію глобалізації, її види, наявність і характеристику її впливів як на національну державність, так і на кожну людину. Цінністю наявності таких ідей є те, що вони не є абстрактними, а існують у вигляді відповідних філософських концепцій, форм соціально-економічних моделей, настанов, гасел, програмних документів політичних партій і соціальних рухів тощо, що допомагають членам ТГ, їх представни-

кам в ОМСВ розуміти сутність глобалізаційних процесів, оцінювати серйозність їх впливів на людські спільноти та їх членів і будувати своє майбутнє у кореляції з глобалізаційними впливами;

– *аксіологічний фактор* – цей фактор базується на ціннісному вимірюванні глобалізаційних процесів та пристосуванні їх позитиву до повсякденного існування ТГ. Наприклад, такі цінності, як права людини, верховенства закону, пріоритет прав людини перед правами держави, демократична державність, що, безумовно, виступають як національні конституційні цінності держав-членів міжнародної спільноти, є й універсальними цінностями, які несе в собі глобалізація. Більш того, такі цінності стають універсальними для всіх держав світу через перманентний вплив на їх діяльність демократичних тенденцій, вони підкріплюються не тільки ідеологічними, а й економічними і культурологічними настановами функціонування міжнародної спільноти держав. ТГ у цьому випадку виступають безпосередніми бенефіціарами і споживачами таких цінностей, що стабілізують повсякденне життя та формалізують його життєві форми на основі наведених цінностей. Саме це надає жителям-членам ТГ впевненість у сталості форм життєдіяльності та подальшому існуванні системи комунікативної взаємодії, що виступає основоположною базою існування територіальної людської спільноти;

– *інформаційний фактор* – він базується на існуванні інформаційного потенціалу соціуму⁶ – як сукупності інформаційних можливостей, ресурсів, наявних в соціальних інститутах, соціальної діяльності, соціальних відносинах, в соціальному досвіді індивідів, що дають змогу сформулювати знання, навички, вміння певної спрямованості: гуманітарні, технічні, природничі та ін. Отже, скерований на отримання інформації про глобалізацію, її настанови і прояви, про її вплив, а також осмислення отриманої інформації, такий потенціал, яким володіє ТГ у колективній, груповій та індивідуальній свідомості, а також ОМСВ, виступає не тільки особливо значимим, по-перше, для загальної соціалізації особистості, її груп і асоціацій, а й для соціалізації профільного характеру, бо надає можливість жителям-членам ТГ орієнтуватися у процесах глобалізації, що відбиваються у вигляді відповідного впливу на локальному рівні соціуму; а, по-друге, для діяльності ОМСВ, що мають змогу на основі отриманої інформації моделювати відповідні сценарії місцевого розвитку та модифікувати свою діяльність відповідно до факторів відповідних впливів глобалізації;

– *предметно-об'єктний фактор* – він володіє достатньо великим творчим потенціалом, адже заснований на вмінні ОМСВ, ТГ та їх жителів-членів визначати і оцінювати предметно-об'єктні фактори глобалізації і пристосовувати їх до локального життя на рівні ТГ – наприклад, економічні вигоди від розвитку зовнішньоекономічних відносин між державами на рівні ТГ можуть бути використані для запозичення нових інтеграційних можливостей ОМСВ в контексті розширення локальної системи зовнішньоекономічної діяльності з метою залучення нових учасників як зі свого боку, так і іноземних, що знаходяться на різних рівнях кооперації; для розширення асортименту товарів і послуг, які надаються в ТГ; для запозичення нових форм діяльності з декретованим складом ТГ (діти, жінки, літні люди, інваліди) тощо;

– *суб'єктний фактор* – демонструє широке коло неперсоніфікованих суб'єктів (фізичні особи без врахування їх правового стану – патриди, іноземні громадяни, апатриди, біженці, трудящі-мігранти та члени їх родин, переміщені особи тощо, які законно знаходяться на території патримоніальної держави та постійно проживають на території відповідної ТГ; юридичні особи різних форм власності, відповідно до цивільного та господарського законодавства патримоніальної держави, та різної національності, згідно з міжнародним приватним правом, що є визнаними такими відповідно до законів патримоніальної держави, та які функціонують на території ТГ або на території цієї держави; місцеві органи виконавчої влади та ОМСВ; представництва міжнародних міжурядових та неурядових організацій, що розташовані на території відповідної ТГ тощо), що: а) задіяні в створенні локальної системи життєзабезпечення ТГ; б) відчують на собі дію глобальних чинників та їх впливів; в) беруть участь в процесі взаємодії з такими чинниками і впливами; г) визначають позитивні та негативні риси таких чинників і впливів на себе; г) діють згідно з настановами таких чинників і впливів, відповідно модифікуючи свою поведінку та реалізуючи свої поведінкові настанови; д) розробляючи, фіксуючи, легалізуючи і легітимуючи такі поведінкові настанови для їх використання в перспективі, враховуючи їх позитивний потенціал, або акцентуючи увагу на їх негативному потенціалі для перспективи їх невиконання в майбутньому;

– *праксеологічний фактор* – ідентифікується через розробку та використання відповідних дій практичної спрямованості, що базуються на основі знань, вмінь та навичок жителів-членів ТГ та праксеологічних форм діяльності ОМСВ, включаючи їх організаційну та організаційно-правову діяльність в різних сферах суспільного життя, включаючи і місцеве господарство, що скеровані на реалізацію викликів глобальних чинників та їх впливу;

– *нормативний фактор* – базується на нормопроектній та нормотворчій діяльності ОМСВ, що діють від імені ТГ та представляють її інтереси, та скерований на нормативізацію і нормування соціальних відносин, що виникають у зв'язку з необхідністю вирішення питань впливу глобалізаційних чинників на існування й функціонування ТГ (міграційні питання, питання боротьби з безробіттям, з пандеміями інфекційних захворювань, реалізація прав і свобод людини (особистості) в межах ТГ тощо);

– *наративний фактор* – базується на феноменології наративу (англ. і фр. narrative – оповідь, від лат. narrare – розповідати, пояснювати)⁷ як сукупності зв'язаних між собою реальних чи вигаданих подій, фактів або вражень, які становлять сприйняття і розуміння чинників глобалізації та її можливих або удаваних впливів на ТГ. Отже, виникає відповідний масив знань профільного спрямування, що носить важливий характер для рівня індивідуальної, групової або колективної свідомості жителів-членів ТГ. Наративний фактор також

містить у собі деякі важливі технологічні моменти – тут виникає необхідність формування процесу повідомлення такої інформації, що містить профільний масив, для інших членів ТГ (нарація) і формування методу впорядкування цього дискурсу через вироблення послідовних явищ або образів про глобалізацію та її впливи. Тобто спочатку має місце продукування нарративу (первинне розповсюдження), а потім репродукування (вторинне розповсюдження). Цей фактор безпосередньо зв'язаний з інформаційним (сутність), предметним (об'єкти), суб'єктивним (особи) та аксіологічним (цінності) факторами;

– *конотаційний фактор* – базується на розумінні терміна «конотація» (пізньолат. *connotatio*, від лат. *con* – разом і *noto* – наголошую, позначаю) – як супутнього значення мовної одиниці⁸. Особливістю цього терміна є його зростаюча змістовність, бо конотація включає додаткові семантичні або стилістичні функції, що стійко зв'язані з основним значенням у свідомості носіїв мови. Отже, сама конотація призначена для вираження емоційних або оціночних відтінків висловлювання і відображає культурні традиції суспільства. Конотації є різновидом прагматичної інформації, що відбиває не самі предмети і явища, а певне ставлення до них. Звідси, територіальна спільнота та її жителі-члени, що в своїй сукупності містять велику кількість індивідуумів, які зв'язані між собою і мовними ознаками, мають не тільки уявлення про глобалізацію та її впливи на ТГ, а й завдяки конотаційному дискурсу отримують для наведених явищ більш глибоку значущість та більш широкі характерологічні індикатори. Тому таке конотаційне відображення предмета дослідження характеризується більш широкою і доступною змістовністю, а також, як результат, більш високим рівнем обізнаності та підвищенням праксеологічного спрямування останньої. Саме це створює широке коло можливостей для ТГ та її членів діяти відповідним чином в умовах впливів глобалізації, обираючи, сепаруючи та реалізуючи відповідні поведінкові настанови;

– *синергічний фактор* – він формується на основі принципу інтерсуб'єктивності, що демонструють ТГ в своєму устремлінні та тяжінні до об'єднання всіх її членів та суб'єктів системи МСВ, з метою виконання екзистенційних задач, що стоять перед територіальною людською спільнотою – існування, функціонування, виживання, розвитку, які в умовах дії чинників глобалізації та їх впливів можуть бути під загрозою як існування, так і реалізації Звідси виникає об'єктивна необхідність в об'єднанні колективних зусиль наведених суб'єктів для опору негативним тенденціям глобалізаційних впливів;

– *гуманістичний фактор* – в основі його виникнення та прояву лежать права і свободи людини, виникнення яких детермінується локальним життям людей в умовах повсякденності та об'єктивною необхідністю здійснювати типізовані й стереотипні життєві форми з метою виконання відповідних рольових позицій (член родини, платник податків, член трудового колективу, пенсіонер тощо) в процесі здійснення свого життєвого циклу. ТГ та ОМСВ під час впливу на них глобалізаційних факторів намагаються зберегти такі форми життя та рольові позиції людей, бо вони зарекомендували себе як ідеальні засоби реалізації як життєвого циклу людини, так і організації комунікативної взаємодії людей у межах ТГ та в умовах МСВ;

– *гуманітарний фактор* – він має важливий оціночний характер, оскільки саме через нього та з його допомогою люди-члени ТГ та ОМСВ оцінюють корисний або шкідливий характер дії чинників глобалізації та її впливів на ТГ, покладаючи в основу такої оцінки їх користь чи шкідливість для конкретної людини, а також ступінь загрози для її стабільного, сталого й оптимального існування і функціонування;

– *повсякденно-діяльнісний фактор* – його формування зв'язане зі станом повсякденності, в процесі протікання якої люди – члени ТГ здійснюють відповідні дії, що у їх сукупності становлять відповідну форму їх поведінки в локальному соціумі. При наявності дії чинників глобалізації та її впливів на ТГ люди повинні враховувати наявність таких факторів та модифікувати свої дії й поведінку відповідно до їх існування, скеровуючи їх дію або на користь собі чи іншим членам ТГ або спробувати їх нівелювати в разі можливої наявності в них негативного потенціалу. Критерієм оцінки такого фактору буде повсякденна соціальна практика кожного з членів ТГ, їх груп, асоціацій, усієї ТГ;

– *просторовий фактор* – він також відіграє важливу роль і має значення у врахуванні дії чинників глобалізації та її впливів на ТГ – враховуючи безмежно-просторовий характер дії чинників та впливів глобалізації вельми важко визначити такий фактор стосовно саме ТГ, але, вважаємо, що це можна зробити, акцентуючи увагу на території, на якій існує та функціонує ТГ, тобто в межах однієї або декількох (при наявності об'єднаних ТГ) адміністративно-територіальних одиниць держави;

– *темпоральний фактор* – також виступає важливим засобом оцінки дії чинників глобалізації та її впливів на ТГ, бо такий вплив у часі характеризується активністю дії таких чинників та впливів, або їх послабленням, або їх нейтралізацією та виникненням нових впливів. Разом із тим завдяки такому фактору завжди можна оцінити ефективність такого впливу та його конкретні результати через аналіз існування і розвитку ТГ в умовах їх існування та дії.

Висновки. Резюмуючи наведені положення, можна зробити наступні висновки:

– місцеве самоврядування та територіальна громада, по-перше, виступають безпосереднім суб'єктом-об'єктом глобалізації, бо саме на них розповсюджується вплив її чинників та видових блоків (економічна, політична, правова тощо), а також, по-друге, вони виступають кінцевим споживачем її благ – бенефіціарами, і безпосереднім або опосередкованим об'єктом її негативних явищ (світова, регіональна і внутрішньодержавна економічна криза внаслідок пандемії COVID-19, та зв'язані з нею зростання безробіття, закриття підприємств, затримання у виплаті заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат, секвестри соціальних статей державного і місцевих бюджетів тощо); крім того, по-третє, у застосуванні безпосередньо до локального життя саме вони виступають і відповідним користувачем, продуцентом, а також репродуцентом її

досягнень, активно використовуючи їх для організації свого життєвого циклу або опираючись впливу глобальних чинників на своє повсякденне життя;

– визначення складної системно-комплексної феноменології глобалістського потенціалу територіальної громади, зв'язане з тим, що вона, по-перше, одночасно має відношення до внутрішньодержавного – муніципального і конституційного права, а також систем загального міжнародного права і міжнародних відносин; по-друге, вона до сьогодні ще не знайшла свого належного відображення в науці муніципального і міжнародного права, хоча деякі вітчизняні і зарубіжні вчені – муніципалісти і фахівці-міжнародники торкалися цієї проблематики зі спробами акцентувати увагу на цьому феномені (явищі), що носить переважно оціночний характер;

– визначаючи глобалістський потенціал територіальної громади, треба розуміти, що в його основі лежать знання, вміння та навички її членів-жителів, а також сформованих нею органів місцевого самоврядування (представницьких і виконавчих), включаючи всі інші органи та суб'єкти системи місцевого самоврядування – що до захисту екзистенційних настанов існування, функціонування та розвитку ТГ в умовах глобальних впливів та змін, враховуючи її власні індивідуальні, а також групові й колективні коопераційні можливості як на рівні власної держави, так і за кордоном, з метою захисту свого локального простору життєдіяльності, історико-географічної ідентичності, настанов індивідуального та колективного менталітету, відповідних сталих форм соціального життя і соціальної практики, що засновані на відповідних морально-етичних цінностях ТГ;

– в наведеному нами авторському розумінні «глобалістського потенціалу територіальної громади» лежать наступні критерії: а) *технологічно-проспективний* – знання, вміння та навички членів-жителів ТГ, що скеровані на вирішення відповідної технологічної задачі профільного характеру – постійної і системної взаємодії з глобальними чинниками та їх впливом; б) *суб'єктний* – до профільного потенціалу ТГ, крім неї самої в обов'язковому порядку повинні бути включені органи місцевого самоврядування (представницькі і виконавчі), що сформовані нею та діють від її імені та в її інтересах, а також всі інші органи та суб'єкти системи МСВ, що у своїй сукупності становлять систему МСВ, на яку здійснюються перманентні глобальні впливи; в) *телеологічний* – основною телеологічною домінантою у застосуванні і використанні глобального досвіду та впливів чинників глобалізації виступає об'єктивний захист екзистенційних настанов існування, функціонування та розвитку ТГ в умовах перманентних глобальних впливів та змін; г) *функціональний* – він демонструє саме те, що може запропонувати ТГ та система МСВ глобалізації, впливу її чинників та змін, що вони несуть, а саме – багатопланове, багатфакторне, багаторівневе, поліпредметне, полісуб'єктне *співробітництво* – з урахуванням власних індивідуальних, а також групових та колективних коопераційних можливостей самої ТГ та її членів-жителів, причому, як на рівні власної держави, так і за кордоном; г) *предметно-об'єктний* – сутністю наведеного співробітництва, що пропонується ТГ та системою МСВ на системно-комплексному рівні виступає захист локального простору життєдіяльності ТГ, її історико-географічної ідентичності, настанов її індивідуального та колективного менталітету, відповідних сталих форм її соціального життя і соціальної практики, що засновані на відповідних морально-етичних цінностях ТГ;

– змістовне наповнення терміносистеми «глобалістський потенціал ТГ» містить у собі: а) відповідну парадигму дій ТГ та інших суб'єктів системи МСВ, що функціонують з ними в рамках єдиного соціального і нормативно-правового простору (діяльнісно-просторова ознака. – Авт.); б) така парадигма характеризується синергетичною взаємодією названих суб'єктів у реалізації загальних задач (функціонально-синергетична ознака. – Авт.); в) метою такої парадигми дій є взаємодія з чинниками глобалізації та її впливом, що проявляється на локальному рівні соціуму (телеологічна ознака. – Авт.); г) така парадигма може бути охарактеризованою, спочатку як комплексна, а потім – і як системна сукупність діяльнісно-поведінкових настанов суб'єктів, що наведені, причому, як щодо запозичення на рівень ТГ позитивних впливів глобальних чинників, так і щодо спротиву їх негативної дії (впливу) на ТГ (поведінково-комплексна ознака. – Авт.); г) здійснюючи таку парадигму дій, ТГ та інші суб'єкти системи МСВ використовують відповідні поведінкові настанови організаційної, організаційно-правової, колабораційної, інтеграційної властивості – в ординарних умовах взаємодії з чинниками глобалізації та їх впливами; у випадках екстраординарних умов взаємодії – використовується весь потенціал поведінкових настанов наведених суб'єктів, включаючи настанови антикорупційного, антикризового, санаційного, антиконфліктогенного, безпекового, медіативного, а також за допомогою держави – санкційного характеру та ін.

¹ Malcolm N. Shaw. International Law. *Essex Court Chambers and Lauterpacht Centre for International Law*, University of Cambridge. 8th edition. 2017. 1683 p.

² Потенціал. *Академічний тлумачний словник української мови*. Київ: Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua/sl/potencial>

³ Глобалізація. *Bikinedia. Вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Глобалізація>

⁴ Баймуратов М.А. Международное сотрудничество органов местного самоуправления Украины: дисс. д-ра юрид. наук. Одесса, 1996. 450 с.

⁵ Баймуратов М.О. Територіальна громада у національному та міжнародному вимірах. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія «Право». 2017. Вип. 13. С. 121–132.

⁶ Социальная педагогика: учебник / под общ. ред. В.С. Торохтия. Москва : Юрайт, 2019. 451 с.

⁷ Наратив. *Bikinedia. Вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Наратив>

⁸ Коннотация. URL: <https://kartaslov.ru/значение-слова/коннотация>

Резюме

Бобровник Д.О. Глобалістський потенціал територіальної громади: актуальні питання визначення, розуміння та можливої реалізації.

Статтю присвячено дослідженню актуальних питань визначення, розуміння та можливої реалізації глобалістського потенціалу територіальної громади.

Аргументовано, що місцеве самоврядування та територіальна громада, по-перше, виступають безпосереднім суб'єктом об'єктом глобалізації, бо саме на них розповсюджується вплив її чинників та видових блоків (економічна, політична, правова тощо); по-друге, вони виступають кінцевим споживачем її благ – бенефіціарами, і безпосереднім або опосередкованим об'єктом її негативних явищ (світова, регіональна і внутрішньодержавна економічна криза внаслідок пандемії COVID-19, та зв'язані з нею зростання безробіття, закриття підприємств, затримання у виплаті заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат, секвестри соціальних статей державного і місцевих бюджетів тощо); по-третє, у застосуванні безпосередньо до локального життя саме вони виступають і відповідним користувачем, продуцентом, а також репродуцентом її досягнень, активно використовуючи їх для організації свого життєвого.

Ключові слова: глобалізація, чинники глобалізації, глобалізаційні впливи, територіальна громада, місцеве самоврядування, органи місцевого самоврядування, глобалізаційний потенціал територіальної громади.

Резюме

Бобровник Д.А. Глобалистский потенциал территориальной громады: актуальные вопросы определения, понимания и возможной реализации.

Статья посвящена исследованию актуальных вопросов определения, понимания и возможной реализации глобалистского потенциала территориальной громады.

Аргументировано, что местное самоуправление и территориальная громада, во-первых, выступают непосредственным субъектом-объектом глобализации, поскольку именно на них распространяется влияние ее факторов и видовых блоков (экономическая, политическая, правовая и т.п.); во-вторых, они выступают конечным потребителем ее благ – бенефициарами и непосредственным или опосредованным объектом ее негативных явлений (мировой, региональный и внутригосударственный экономический кризис вследствие пандемии COVID-19 и связанные с ней рост безработицы, закрытие предприятий, задержка выплат заработной платы, пенсий и других социальных выплат, секвестры социальных статей государственного и местных бюджетов и т.п.); в-третьих, в применении непосредственно к локальной жизни, именно они выступают и соответствующими пользователями, продуцентом, а также репродуцентом ее достижений, активно используя их для организации своего жизненного цикла.

Ключевые слова: глобализация, факторы глобализации, глобализационное влияние, территориальная громада, местное самоуправление, органы местного самоуправления, глобализационный потенциал территориальной громады.

Summary

Denis Bobrovnyk. Globalist potential of the territorial community: current issues of definition, understanding and possible implementation.

The article is devoted to the study of topical issues of definition, understanding and possible realization of the globalist potential of the territorial community.

It is argued that local self-government and territorial community, firstly, are the direct subject of globalization, because they are influenced by its factors and species blocks (economic, political, legal, etc.), and secondly, they act as the final consumer of its benefits – the beneficiaries, and the direct or indirect object of its negative phenomena (global, regional and domestic economic crisis due to the pandemic COVID-19, and related unemployment, closure of enterprises, delays in payment of wages salaries, pensions and other social benefits, sequestration of social articles of the state and local budgets, etc.); in addition, thirdly, when applied directly to local life, they are the relevant user, producer and reproducer of its achievements, actively using them to organize their life cycle or relying on the influence of global factors on their daily lives.

It is proved that the definition of a complex system-complex phenomenology of the globalist potential of the territorial community is due to the fact that, firstly, it is simultaneously related to domestic – municipal and constitutional law, as well as systems of general international law and international relations; secondly, it has not yet been properly reflected in the science of municipal and international law, although some domestic and foreign scholars and international experts have touched on this issue in an attempt to focus on this phenomenon (phenomenon), which is mostly evaluative. nature.

It is established that determining the global potential of the territorial community, it should be understood that it is based on the knowledge, skills and abilities of its members, as well as formed by local governments (representative and executive), including all other bodies and subjects of the local system. self-government – to protect the existential guidelines for the existence, functioning and development of territorial community in the face of global influences and changes, taking into account its own individual and group and collective cooperation opportunities both at the level of its own state and abroad, historical and geographical identity, guidelines for individual and collective mentality, appropriate sustainable forms of social life and social practice, based on the relevant moral and ethical values of community.

Key words: globalization, factors of globalization, globalization influences, territorial community, local self-government, local government, globalization potential of territorial community.